

Posudek bakalářské práce

Název práce: Bergsonova koncepce umění

Autor práce: Marek Chalupa

Posudek vedoucího práce

Marek Chalupa si ke zpracování vybral Bergsonovu koncepci umění. Sám správně uvádí, že Bergsonovy názory na problematiku umění jsou v jeho textech roztroušeny na řadě míst a že jen zřídka se Bergson této problematice věnuje obsáhleji. Kolega Chalupa si ve své bakalářské práci správně všimá řady těchto míst a dokáže citlivě prezentovat myšlenky v nich vyjádřené. Autor práce se podle mého soudu nedopouští zásadních obsahových pochybení v předkládání jednotlivých motivů Bergsonovy estetiky, celkový obraz Bergsonových názorů na umění, o jehož nastínění práce usiluje, je však přece jen neúplný a dokonce mírně deformovaný. Příčinou této skutečnosti je zejména nedostatečně promyšlené uspořádání práce.

V první části své práce se kolega Chalupa pokusil o obecnou charakteristiku dvou klíčových Bergsonových pojmů, kterými jsou trvání a intuice. Je však zapotřebí poznamenat, že se nejedná o důsledné představení Bergsonova pojetí trvání a intuice, se kterým se v jeho myšlení setkáváme, protože kolega Chalupa vychází ve své krátké expozici jen z raných Bergsonových pojednání a pozdější spisy, ve kterých se Bergson trváním a intuicí zabývá, nechává téměř zcela stranou. Tuto úvodní část práce je v kontextu Chalupovy práce zapotřebí vnímat spíše jako jakýsi úvod k prvním kapitolkám části druhé, ve kterých jsou už rozebírány ta místa jednotlivých Bergsonových pojednání, ve kterých je tematizována problematika estetická, zejména problematika umění. Expozice pojetí trvání z *Eseje o bezprostředních datech vědomí* a pojetí intuice z „Úvodu do metafyziky“, je jakýmsi předpokladem k Chalupovu uchopení estetické problematiky v *Eseji o bezprostředních datech vědomí*, *Smíchu* a některých dalších Bergsonových textech.

Ke zpracování v této druhé části práce si kolega Chalupa vybírá texty, ve kterých jsou Bergsonovy poznámky o umění pravděpodobně nevýznamnější. Vedle *Eseje o bezprostředních datech vědomí* a *Smíchu* se jedná o eseje „Intelektuální úsilí“, „Vnímání změny“ a také knihu *Dva zdroje mravnosti a náboženství*. V těchto textech jsou Bergsonovy esteticky orientované poznámky skutečně nejrozsáhlejší, zapojení Bergsonových úvah z některých dalších textů, o kterých se Chalupa zmiňuje jen v poznámce pod čarou (např. „Vědomí a život“ nebo „Život a dílo Felixe Ravaissona“), by však nebylo nevhodné, protože souvislosti poznámek z těchto textů a úvahami z textů, kterými se Chalupa zabývá, je mnohdy zřejmé. Pokud se však týká prezentace Bergsonových názorů z Chalupou vybraných textů, je zapotřebí zdůraznit, že tato prezentace je provedena se skutečným porozuměním a po formulační stránce dostatečně přesně. Bergsonovy úvahy o umění, které autor práce nachází v jednotlivých textech, však nejsou v této části práce žádným způsobem propojovány, i když se možnosti porovnání motivů těchto textů v řadě ohledů přímo nabízejí.

K porovnání jednotlivých motivů dochází až v následující části práce, ale vzhledem k tomu, že vybraným motivům Bergsonovy estetiky je na těchto místech věnováno už jen málo prostoru, je výsledné porovnání také velmi stručné. V této další části práce kolega Chalupa

vyzdvihuje hlavní motivy, které souvisejí s Bergsonovou koncepcí umění, jež je v Bergsonových textech, kterými se Chalupa zabýval, rozvíjena. Tyto motivy jsou však poněkud nesourodé. Vedle „trvání“ a „intuice“, které můžeme považovat za klíčové pojmy Bergsonovy filozofie, se kolega Chalupa zaměřuje na „sugesci“ a „umělecké tvorbě jako vyjádření vnitřního stavu v hmotě“. Zejména je však překvapivé, že tyto motivy kolega Chalupa sleduje nikoli jeden po druhém v jejich vývoji, ale všechny pohromadě, a to kontextu jednotlivých Bergsonových textů, které jsou opět probírány v chronologickém pořadí. Takový postup se jeví jako poněkud nadbytečné zdvojení postupu zvoleného v druhé části práce. Připomínám, že termíny Bergsonovy trvání a intuice byly navíc probírány, či snad měly být probrány, už v první části Chalupovy práce. Návrat k těmto termínům ve třetí části práce se tedy také jeví jako překvapivý, až nelogický krok. Po stránce obsahové však opět k zásadnějšímu zkruslení Bergsonových názorů nedochází. Na některých místech však zvolený postup autora přece jen přivádí k nedostatečně podloženým, a tedy diskutabilním vyjádřením, například problematika intuice a trvání v kontextu Bergsonova eseje „Intelektuální úsilí“ zůstává v podstatě nevyjasněna.

Jako nejoriginálnější část práce se nepochybně jeví část poslední, ve které kolega Chalupa upozorňuje na některé problematické momenty Bergsonovy koncepce umění. Nejobsáhleji je probírána Bergson předpokládaná schopnost umění sugerovat určitý konkrétní stav vědomí. Chalupa tvrdí, že některá Bergsonova vyjádření poukazují na to, že umění „nedokáže skutečně ‘sugerovat’ konkrétní cit“ a že umění nelze „přiznat schopnost daný cit rozeznít v recipientovi uměleckého díla v celé originální plnosti“. Problémem je však to, že Bergson na některých místech svých textů skutečně trvá na tom, že skrze umění je překonán rozdíl prostoru a času mezi umělcem a divákem uměleckého díla a že je divák schopen uchopit individualitu umělcova stavu vědomí. Bergson totiž trvá na mimořádných možnostech intuice, pomocí které může člověk individualitu uchopovat. Podle mého názoru tedy nemůžeme u Bergsona nacházet zpochybnění možnosti umění individualitu předávat, sugerovat, spíše se klade otázka, co toto předávání, sugesce v Bergsonově pojetí přesně znamená. Některá Chalupova vyjádření směřují k tomu, že za uměleckou sugesci můžeme považovat předávání toho, co je v díle v nějakém ohledu obsaženo. Domnívám se, že takový předpoklad není oprávněný. Určitá vágnost v pojmání toho, co umělecká sugesce u Bergsona znamená, se projevuje i v kapitole věnované problematice hierarchizace uměleckých druhů u Bergsona. Kolega Chalupa nemůže dojít ke zcela jasnému závěru, jakým způsobem Bergson umění hierarchizuje. Chalupa hovoří o různosti „přirozenosti“ či „elegance“, se kterou jsou jednotlivá umění k sugesci „uzpůsobena“, a také o hierarchizaci „kvalitativní“ a „kvantitativní“. Nejednoznačnost těchto Chalupových vyjádření – zvláště v kontextu Bergsonových úvah o kvalitě a kvantitě – je však zřejmá. Uznávám však, že tato problematika je značně složitá, svou náročností by k podrobnějšímu rozboru příslušela už práci diplomové.

Po formální stránce bakalářská práce vyhovuje. Chci se jen autora zeptat, proč v případě Bergsonova *Smíchu* odkazuje na český překlad i francouzský originál? Považoval bych za přirozené, kdyby se rozhodnul se jen pro jednu z těchto možností.

Bakalářská práce Marka Chalupy dosvědčuje autorovu nemalou erudici, schopnost vytvořit samotným způsobem odborný text a také značně vysokou schopnost stylistickou. Autor

prokázal, že je s porozuměním schopen proniknout do Bergsonovy estetické koncepce a uchopit její hlavní rysy. Zejména vzhledem k ne zcela uspokojivému uspořádání práce však některé motivy Bergsonovy estetiky jejímu autorovi unikají nebo zůstávají nevyjasněné. Předloženou práci tedy samozřejmě **doporučuji k obhajobě** a její úroveň hodnotím jako **velmi dobrou**.

V Praze, dne 3. 9. 2012

PhDr. Miloš Ševčík, Ph.D.